

14. Психология самосознания. Хрестоматия. – Самара : ИД "Бахрах-М", 2003. – 672 с.
15. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 1998. – 712 с.
16. Синягина Н.Ю. Психолого-педагогическая коррекция детско-родительских отношений / Н.Ю. Синягина. – М. : Владос, 2003. – 95 с.
17. Слободчиков В.И. Психология человека: Введение в психологию субъективности : учеб. пособие для вузов / В.И. Слободчиков, Е.И. Исаев. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 383 с.
18. Урунтаева Г.А. Практикум по детской психологии : пособие для студ. пед. ин-тов, уч-ся пед. училищ и колледжей, воспитателей дет. сада / под ред. Г.А. Урунтаевой / Г.А. Урунтаева, Ю.А. Афонькина. – М. : Просвещение ; Владос, 1995. – 290 с.
19. Чеснокова И.И. О психологических основах самовоспитания / И.И. Чеснокова // Психология формирования и развития личности / под ред. Л.И. Анцыферовой. – М. : Наука, 1986. – С. 223-235.
20. Шибутани Т. Я-концепция и чувство собственного достоинства / Т. Шибутани // Самосознание и защитные механизмы личности. – Самара : ИД "Бахрах-М", 2003. – С. 220-232.
21. Эриксон Э. Идентичность / Э. Эриксон // Психология самосознания: Хрестоматия. – Самара : ИД "Бахрах-М". – М., 2003. – С. 517-533.

УДК 159.922.123

ЦІННІСНО-ОРІЄНТАЦІЙНА СФЕРА У СПРЯМОВАНІСТІ ЮНАКІВ

Куриленко Ю.О.

Розглянуто структуру особистості, а також роль ціннісно-орієнтаційної сфери у формуванні спрямованості юнаків.

Ключові слова: особистість, структура особистості, спрямованість, ціннісно-орієнтаційна сфера.

Рассмотрена структура личности, а также роль ценностно-ориентационной сферы в процессе формирования направленности юношей.

Ключевые слова: личность, структура личности, направленность, ценностно-ориентационная сфера.

This article are considered structure of personality and the role of value-orientation sphere in the formation of orientation of youth.

Key words: personality, structure of personality, orientation of personality, value-orientation sphere.

У зв'язку з послідовним реформуванням кримінально-виконавчої системи в Україні, яке спрямоване, перш за все, на соціальну переорієнтацію системи з урахуванням міжнародного досвіду, принципів гуманізму, законності, демократії, справедливості, диференційованого та індивідуального виховного впливу на засудженого, особливої актуальності набуває якісне виправлення та ресоціалізація засуджених. Під виправленням, при цьому, розуміється процес позитивних змін, які відбуваються в особистості засудженого та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки. Під ресоціалізацією – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві. Отже, на діяльність співробітників пенітенціарної служби покладено обов'язки ефективної реалізації комплексу виховних, соціальних та психолого-педагогічних заходів, спрямованих на ресоціалізацію засуджених та недопущення рецидиву злочинів. Здійснюючи низку виховних заходів, спрямованих на формування морально-позитивних якостей у злочинця, співробітникам пенітенціарної служби необхідно володіти певними знаннями з психології, а саме: щодо структури особистості, індивідуальних особливостей особистості, чинників, що впливають на формування людської поведінки, а також вміння її прогнозувати.

Одне з провідних місць у дослідженні соціальної детермінації людської поведінки, її саморегуляції та можливостей прогнозування належить проблемам, що пов'язані з людськими цінностями. Формування ціннісних орієнтацій сприяє процесу розвитку особистості в цілому. В якості одного з елементів структури особистості, вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань та виборі життєвого шляху.

Особистість є предметом дослідження багатьох наук. Для психології поняття "особистість" є одним з центральних.

Особистість, як предмет психологічного дослідження, являє собою складну ієрархічну систему до якої входять компоненти, котрі, функціонуючи в діалектичній єдності, відображають сутність внутрішнього світу людини, регулюють та направляють психічну діяльність [5, с. 6-7].

Існують різні підходи до визначення структури особистості та її елементів (підструктур).

Найбільш розповсюдженою в юридичній психології є концепція особистості, розроблена К.К. Платановим. Структуру її складають чотири основні підструктури: біопсихічні якості, психічні процеси, досвід особистості та спрямованість [9].

Усі науковці як одну з провідних підструктур виділяють спрямованість – систему стійких спонукань людини, інтегральну властивість, що визначає її соціальну активність, вибіркове ставлення особистості до дійсності, різних явищ, до тієї чи іншої соціально-корисної, або антисуспільної діяльності. Спрямованість детермінується соціальними умовами, формується та перебудовується у процесі соціалізації, під впливом навчання і виховання. Вона представлена сукупністю найбільш стійких, соціально значущих властивостей особистості, до її структури входять: потреби, мотиви, інтереси, ідеали, переконання, ціннісні орієнтації, світогляд тощо [1].

Як ми бачимо, однією із структурних складових спрямованості особистості є ціннісні орієнтації. Ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений особистістю в її індивідуальному розвитку. Це той компонент структури особистості, який являє собою певну вісь свідомості, навколо якої обертаються помисли і почуття людини і з позиції якої вирішується багато життєвих питань. Таке розуміння ціннісних орієнтацій дає змогу пояснити та емпірично вивчати спрямованість діяльності особистості в будь-який момент її життя.

Вивчаючи спрямованість особистості, можна заздалегідь передбачити, до чого буде прагнути людина, чого слід від неї чекати. Знаючи елементи, які складають спрямованість особистості, легше впливати на поведінку людини [3].

Оцінюючи будь-яку поведінку, її співвідносять з певними нормами. Проблемну поведінку часто називають девіантною, такою, що відхиляється. Девіантна поведінка – це система вчинків, які відхиляються від загальноприйнятої норми, чи то норми психічного здоров'я, чи права, культури або моралі.

Девіантна поведінка підрозділяється на дві великі категорії. По-перше, це поведінка, яка відхиляється від норм психічного здоров'я, де наявна або прихована психопатологія. По-друге, це антисоціальна поведінка, яка порушує певні соціальні та культурні норми, особливо правові. Коли такі вчинки порівняно незначні, їх називають правопорушеннями, а коли серйозні та караються кримінальним законом – злочинами. Відповідно ведуть мову про делінквентну (протиправну) та кримінальну (злочинну) поведінку [6, с. 237].

Дослідники роблять висновок, що особистість злочинця відрізняється від особистості законослухняного громадянина негативним змістом ціннісно-нормативної системи та стійкими психологічними особливостями, поєднання яких має специфічне криміногенне значення. Їх можна розглядати як схильність до вчинення злочину, тобто

як властивість індивіда, що знижує "криміногенний поріг", але не визначає обов'язкової реалізації певної сукупності дій.

Якщо виходити з того, що будь-яке правопорушення – це вольовий акт людської поведінки, ознаками якого є суспільна небезпечність і протиправність, а також із наведеного визначення спрямованості особистості, можна дійти висновку, що особистість злочинця повинна характеризуватися особливою спрямованістю – інтересами, ідеалами, цілями і цінностями, установками – для того, щоб поводитись всупереч чинним соціальним нормам.

Отже, особливість особистості правопорушників полягає саме в специфічному характері їх спрямованості, в її співвідношенні з соціальними цінностями та нормами. Залежно від того, як співвідносяться ціннісні орієнтації, спрямованість особистості і соціальні цінності, можна виділяти три типи спрямованості особистості:

1) соціальну, що характеризується повним прийняттям особою цінностей і норм суспільства, готовністю їх наслідувати та дотримуватися у своїй життєдіяльності;

2) асоціальну, що характеризується недостатнім ступенем соціалізації особи й "незалученням" її до системи соціальних цінностей та норм; особи із такою спрямованістю вчиняють правопорушення не тому, що свідомо спрямовують свої дії проти суспільних цінностей і бажають їх порушити, а тому, що не сприймають або не усвідомлюють цінність відповідних процесів, явищ, відносин, ідей тощо;

3) антисоціальну – коли особа свідомо спрямовує свою поведінку проти соціальних цінностей; вона усвідомлює той факт, що порушує відповідні норми, знищує певні цінності, але умисно діє саме так [1].

Формування вище перерахованих типів спрямованості особистості нерозривно пов'язане з процесом соціалізації особистості. За І.С. Коном, соціалізація являє собою процес засвоєння індивідом соціального досвіду, визначеної системи знань, норм, цінностей, які дозволяють йому функціонувати в якості повноцінного члена суспільства. Як зазначає І.Ф. Клименко, ціннісно-сміслові орієнтації, які засвоюються в процесі розвитку, залежать від того, в яку діяльність включена особистість.

Формування ціннісно-сміслових орієнтацій на різних етапах соціалізації неоднозначне, їх характер та зміст змінюються під впливом багатьох факторів, оскільки соціалізація може проходити як в умовах стихійного впливу на особистість різноманітних обставин життя у суспільстві, які мають інколи характер різноспрямованих факторів, так і в умовах виховання, тобто цілеспрямованого формування особистості.

Формування основних компонентів особистості – характеру, загальних та спеціальних здібностей, світогляду, припадає на юнацький вік (15-18 років). Ці складні компоненти особистості являються психологічною передумовою входження в самостійне, доросле життя. В багатьох дослідженнях зазначається, що юнацький вік сензитивний, дуже сприятливий для формування ціннісно-сміслових орієнтацій, як стійкої якості особистості, що сприяє становленню світогляду, ставленню до оточуючої дійсності. Відмінною особливістю віку виступає різке посилення саморефлексії, тобто прагнення до самопізнання своєї особистості, до оцінки її можливостей та здібностей. Важливою соціально-психологічною особливістю ранньої юності є переформування сфери спілкування. Предмет спілкування, тобто відносини та цінності, з приводу яких відбувається обмін інформацією, визначається проблемами своєї особистості, знаходженням свого місця в оточуючому світі та взаємодії з ним. Виникає необхідність розгляду та оцінки можливих альтернатив, головним чином у сфері своїх ціннісно-сміслових орієнтацій, життєвих позицій. В юнацькому віці виникає яскраво виражена тенденція до самоствердження своєї особистості. В цьому, як зазначає В.А. Крутецький, проявляється специфічна трансформація почуття дорослості у старших школярів, порівняно з підлітками. У юнаків виникає необхідність не просто зовні бути схожими на дорослих, а бути визнаними, виділеними із загальної маси однолітків та дорослих. Всі норми і цінності черпаються юнаками із культури дорослого суспільства. Засвоєння цінностей дорослих сприяє досягненню певної внутрішньої та зовнішньої незалежності, ствердженню власного "Я" і формуванню особистих смислів. Однак, як зазначає В.Г. Асеев, домінуючим є не окремо взятий ідеал, а узагальнений образ, синтезуючий в собі позитивні риси та якості ідеальної особистості. Вміння визначати свої цілі, знайти своє місце в житті – важливий показник особистісної зрілості в юнацькому віці. Однак такого рівня розвитку досягає лише невеликий процент юнаків.

Дослідження показують, що на різних етапах соціалізації, формування та розвитку ціннісно-сміслових орієнтацій нерівномірний. На думку І.Ю. Малисової, забезпечення старшокласників адекватними їх віку психологічними знаннями про людину, як частину природного світу, члена суспільства, суб'єкта і об'єкта взаємовідносин, дає можливість актуалізації самопізнання, орієнтації на діалогічну взаємодію, розвиток сензитивності, особистісного саморозкриття, що в кінцевому результаті сприяє формуванню ціннісно-сміслових орієнтацій особистості. Оскільки для більшості представників даної вікової категорії основним видом діяльності продовжує залишатись навчання, то одним із

провідних факторів, що впливає на розвиток ціннісно-сислової сфери, у юнаків виступає навчальний процес та його особливості, котрі є умовою та фоном виявлення механізмів інтерналізації. На думку Й. Лінгарта, залежно від змісту та способу навчання може змінюватися не тільки темп, але й спрямованість усього психічного розвитку, а сама діяльність навчання виступає в якості умови і фактора цього розвитку. При цьому, в "соціальному навчанні" (тобто в групі), виробляються загальнонавчальні смисли та норми, котрі стабілізуються при взаємодії. Як зазначає І.А. Сапогова, формування ціннісних орієнтацій в процесі навчання визначається, з одного боку, особистісними особливостями, розвитком та усвідомленням своїх інтересів та цінностей, а з іншого – соціальними факторами – цінностями суспільства, стилем спілкування з людьми. При цьому в основі загального механізму формування цінностей лежить, перш за все, діалоговий стиль спілкування і розвиток рефлексивних особливостей особистості. Такий механізм, на нашу думку, повинен виступати в якості процесу передачі та прийняття знання, яке має смислове значення. При цьому саме знання повинно являтися цінністю.

Ціннісно-сислові орієнтації, як стійкі властивості особистості, формуються та розвиваються також в процесі трудової діяльності. Початок цієї діяльності для більшості людей припадає на вік 18-23 років. Цей віковий період І.С. Кон називає пізньою юністю або початком дорослості. На думку американських психологів П. Массена, Дж. Конгера, Дж. Кагана та Дж. Гівітца, в цьому віці більшість людей мають справу з вибором кар'єри та одруженням, намічають життєві цілі та починають їх здійснювати.

За словами Б.Г. Ананьєва, з початком самостійної соціально-трудова діяльності будується особистий статус людини, який тісно пов'язаний зі статусом сім'ї, з якої людина вийшла. Частково це стосується цінностей професійного самовизначення. Так, багато дослідників цієї проблеми стверджують, що характер пов'язаних із вибором професії ціннісно-сислових орієнтацій та переваг детермінований соціальним та професійним статусом сім'ї. Однак, під впливом життєвих обставин та історичного часу, ціннісні орієнтації та смислові установки можуть все більше віддалятися від попереднього статусу, зберігаючи при цьому найбільш цінні традиції. Таким чином, сім'я, як соціальний інститут, впливає на формування ціннісно-сислових орієнтацій індивіда.

Іншим таким фактором виступає трудова діяльність, як складова частина цілісного життєвого самовизначення. В процесі професійної діяльності людина вступає в соціальні відносини з іншими людьми. Професійна діяльність стимулює розвиток особистості та її ціннісних орієнтацій

через нові зв'язки, зосередженням яких являється перш за все колектив. Індивідуальні ціннісні орієнтації взаємодіють та впливають на колективні в основному через міжособистісні відносини. В цих взаємовідносинах, наряду з ціннісними орієнтаціями, проявляються і різні сторони психології взаємодіючих осіб, оскільки, як справедливо відмічає В.Г. Алексеева, будь-який акт людської діяльності має для даного індивіда або групи психологічне забарвлення. Іншими словами, участь людей у професійній діяльності, яка має спільні ознаки, призводить до формування у них подібних рис особистості, обумовлених професійними вимогами до психічних та психофізіологічних особливостей людини. В процесі професійної діяльності, при позитивній мотивації, формується професійна придатність, котра залишає помітний відбиток на особистості, її психомоториці, на утворенні стереотипів мовлення та мислення, на її установках та ціннісних орієнтаціях. На думку Є.А. Климова, кожній професійній групі притаманний свій смисл діяльності, своя система цінностей. Якщо обрана професія та життєвий смисл, що реалізується, життєва цінність, що досягається, складають діяльнісно-смыслову єдність для суб'єкта, то професійна діяльність набуває сутнісного, смисложиттєвого характеру. Однак, якщо основні життєві цінності суб'єкта перебувають поза професією, то вона стає лише засобом реалізації цих цінностей. Таким чином, ціннісно-смыслові орієнтації особистості проявляються, закріплюються та коригуються в професійній діяльності [8].

Отже, соціальна спрямованість у юнаків буде сформована в тому випадку, якщо особа при взаємодії з навколишнім соціальним середовищем, в процесі соціалізації повністю засвоїть, прийме цінності та норми суспільства, буде готовою до їх наслідування та в подальшому буде дотримуватись в своєму житті.

Поряд із формуванням соціальної спрямованості у юнаків, ми також можемо спостерігати формування асоціальної та антисоціальної спрямованості.

Юнацький вік взагалі та рання юність особливо являють собою групу підвищеного ризику. Це, по-перше, тому, що відображаються внутрішні труднощі перехідного віку, починаючи з психогормональних процесів та закінчуючи перебудовою Я-концепції. По-друге, невизначеність соціального становища юнацтва. По-третє, протиріччя, обумовлені перебудовою механізмів соціального контролю: дитячі форми контролю, засновані на дотриманні зовнішніх норм та вихованням дорослими, вже не діють, а дорослі способи, котрі передбачають свідому дисципліну та самоконтроль, ще не склались та не закріпились.

Деяким юнакам притаманне вживання алкогольних напоїв, за допомогою чого підліток прагне перебороти притаманний йому стан

тривоги та одночасно – позбутися надлишкового самоконтролю та сором'язливості. Важливу роль відіграють також прагнення до експериментування і особливо норми юнацької субкультури, в якій вживання алкогольних напоїв вважається однією з ознак мужності та дорослості. І звичайно на це впливає негативний приклад батьків. Щодо вживання наркотиків, то юнацький наркотизм також пов'язаний із психічним експериментуванням, пошуком нових, незвичайних відчуттів та переживань. Окрім шкоди здоров'ю, наркотизм тягне за собою залучення юнаків до кримінальної субкультури, в якій виготовляються наркотики, а потім він і сам починає вчиняти все більш серйозні правопорушення.

Жорстокість та агресивність завжди були характерними рисами групової поведінки підлітків та юнаків. Підліткова агресія найчастіше є наслідком загальної озлобленості та заниженої самооцінки в результаті пережитих життєвих невдач та несправедливостей (покинув батько, погані оцінки в школі, відрахували з спортсекції і т.д.). Витончену жорстокість нерідко проявляють також жертви гіперопіки, розпещені мамині синки, які не мали можливості в дитинстві вільно експериментувати та відповідати за свої вчинки: жорстокість для них – своєрідний сплав помсти, самоствердження та одночасно самоперевірки: мене всі вважають слабким, а я ось, що можу! [6, с. 237-241].

Форми девіантної поведінки різноманітні та взаємопов'язані між собою. Пияцтво, вживання наркотиків, агресивність та протиправна поведінка утворюють єдиний блок, тому залучення юнака до одного виду девіантних дій підвищує вірогідність його залучення також і до іншого. Протиправна поведінка, в свою чергу, хоча і не так жорстко, пов'язана з порушенням норм психічного здоров'я. До певної міри на формування девіантної поведінки впливають соціальні фактори (шкільні труднощі, травматичні життєві обставини, вплив девіантної субкультури або групи). Що ж стосується індивідуально-особистісних факторів, то важливими та безумовно притаманними є локус контролю та рівень самоповаги. Існує теорія девіантної поведінки американського психолога Говарда Кеплана, який починав із вивчення взаємозв'язку між девіантною поведінкою та заниженою самооцінкою. Оскільки кожна людина прагне до позитивного образу "Я", низька самоповага переживається як неприємний стан, а прийняття себе асоціюється із звільненням від травмуючих переживань. Це спонукає людей вчиняти так, щоб зменшити суб'єктивну ймовірність самоприниження та підвищити суб'єктивну ймовірність прийняття себе. Люди, котрі більше за інших страждають від самоприниження, відчують більшу потребу в тому, щоб своєю поведінкою змінити цей стан. Тому в цілому людей, котрі прий-

мають себе, завжди значно більше, ніж тих, хто схильний до самопри-
ниження.

Занижена самооцінка статистично пов'язана у юнаків з усіма
видами девіантної поведінки – нечесністю, належністю до злочинних
груп, вчиненням правопорушень, вживанням наркотиків, пияцтвом,
агресивною поведінкою, суїцидальною поведінкою та різними психіч-
ними розладами.

Девіантна поведінка на початку завжди буває не вмотивованою.
Підліток, як правило, прагне відповідати вимогам суспільства, однак
із деяких причин (конституціональні фактори, соціальні умови, невміння
правильно визначити свої соціальні ідентичності та ролі, недостатність
матеріальних ресурсів, погане оволодіння адекватними способами соці-
альної адаптації та (або) подолання труднощів) він не може цього зро-
бити. Це позначається на його самосвідомості та штовхає на пошук в
іншому напрямі.

Важливий фактор такого розвитку – девіантні однолітки. Наявність
девіантної групи: а) полегшує вчинення девіантних дій, якщо особистість
до них внутрішньо готова; б) забезпечує психологічну підтримку та
заохочення за участь в таких діях і в) зменшує ефективність особисті-
сних та соціальних контрольних механізмів, котрі могли б пригальму-
вати прояв девіантних схильностей.

При цьому утворюється порочне коло. Девіантні вчинки, що вчи-
нюються підлітком, збільшують його привабливість для інших, котрі
приймають такий стиль поведінки; вчиняючи антинормативні вчинки,
підліток привертає до себе увагу, інтерес і т. д. Разом із тим, девіантні
вчинки підвищують потребу підлітка в соціальному схваленні групи,
особливо якщо він виріс у нормальному середовищі, де такі дії засуд-
жуються. Нарешті, девіантні дії викликають негативне ставлення до
санкції з боку сторони "нормальних" інших, аж до виключення девіан-
тного підлітка із спілкування з ними. Таке соціальне відчуження сприяє
активізації спілкування підлітка з девіантним середовищем, зменшує
можливість соціального контролю та сприяє подальшому посиленню
девіантної поведінки та схильності до неї. Для цієї ситуації характерне
формування зворотної залежності між відносинами підлітка в сім'ї та
ступенем його залученості в девіантні групи. В результаті девіантні вчин-
ки із невмотивованих стають вмотивованими [6, с. 251-254].

Судячи з лонгітюдних даних (Л. Роббінс, 1966), вплив самої
юнацької делінквентності на долю дорослої людини неоднозначний. Чим
тяжча делінквентна поведінка підлітка (юнака), тим ймовірніше, що
він буде продовжувати її і дорослим. Однак статично середня делінк-
вентність у більшості підлітків з віком припиняється [6, с. 251].

Отже, ми можемо зробити висновок, що особистість – це соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається належністю людини до конкретних суспільних, культурних та історичних відносин.

Однією з основних складових структури особистості є спрямованість. Психологічною основою ціннісно-сміслових орієнтацій особистості є різноманітна структура потреб, мотивів, інтересів, цілей, ідеалів, переконань, світогляду, які беруть участь в утворенні спрямованості особистості, виражають соціально детерміновані відносини особистості до дійсності.

На думку багатьох авторів, ціннісно-сміслові орієнтації, визначаючи центральну позицію особистості, впливають на спрямованість та зміст соціальної активності, загальний підхід до оточуючого світу та самого себе, надають смисл та спрямованість діяльності людини, визначають її поведінку та вчинки. Людина прагне отримати смисл та відчуває фрустрацію або екзистенціальний вакуум, якщо це прагнення залишається нереалізованим. Ціннісно-сміслові орієнтації особистості формуються та розвиваються в процесі соціалізації. Найбільш сприятливим віком для їх формування є юнацький вік. На різних етапах соціалізації розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій неоднозначний та визначається факторами сімейного та інституціалізованого виховання та навчання, професійною діяльністю, суспільно-історичними умовами. Психологічними механізмами формування та розвитку ціннісно-сміслових орієнтацій виступають індивідуально-типологічні особливості протікання психічних процесів, перш за все, мислення, пам'яті, емоцій та волі [8]. Оскільки ціннісні орієнтації знаходяться в основі вибору життєвих цінностей людини, то їх знання допомагає з'ясувати причини її вчинків і дій, а також в деяких випадках прогнозувати її поведінку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александров Д.О. Юридична психологія : підруч. (затверджено МОН) / Д.О. Александров. – К. : КНТ, 2007. – 360 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15941024/psihologiya/psihologiya_osobistosti_zlochintsya#588
2. Бедь В.В. Юридична психологія : навч. посібник. – [2-ге вид., доп. і переробл.] / В.В. Бедь. – К. : МАУП, 2004. – 436 с.
3. Бобечко Н.Р. Основи загальної та юридичної психології: курс лекцій : навч. посіб. / Н.Р. Бобечко, В.П. Бойко, І.В. Жолнович, І.І. Когутич ; за ред. В.Т. Нора. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 224 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.big-lib.com/book/12_Osnovi_zagalnoi_ta_uridichnoi_psihologii

4. Бочелюк В.Й. Юридична психологія : навч. посіб. / В.Й. Бойчелюк. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
5. Деев В.Г. Психология направленности личности молодежно-го возраста : учеб. пособ. / В.Г. Деев. – Рязань, 1978. – 77 с.
6. Кон И.С. Психология ранней юности: Книга для учителя / И.С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.
7. Коновалова В.О.. Юридична психологія : підруч. – [2-ге вид.] / В.О. Коновалов, В.Ю. Шепітько. – Харків : Право, 2008. – 240 с.
8. Серый А.В. Ценностно-смысловая сфера личности : учеб. пособ. / А.В. Серый, М.С. Яницкий. – Кемерово : Кемеровский государственный университет, 1999. – 92 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://window.edu.ru/resource/842/67842>
9. Юридична психологія : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. і факульт. / В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьев та ін. ; за заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. – К. : ВД "Ін Юре", 1999. – 344 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=146&pg=50&lang=book>

УДК 159.922

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Куценко Я.М.

В статті аналізуються сучасні наукові уявлення про феномен емоційного інтелекту і методологічні принципи його вивчення. Аналіз проблем емоційного інтелекту фокусується на розгляді його в якості важливого фактору успішності професійної діяльності.

***Ключові слова:** емоційний інтелект, соціальний інтелект, активність, рефлексія, мотивація.*

В статье анализируются современные научные представления про феномен эмоционального интеллекта и методологические принципы его изучения. Анализ проблем эмоционального интеллекта фокусируется на рассмотрении его в качестве важного фактора успешности профессиональной деятельности.

***Ключевые слова:** эмоциональный интеллект, социальный интеллект, активность, рефлексия, мотивация.*

The article analyzes modern scientific views of the phenomenon of emotional intelligence and methodological fundamentals of researching of emotional intelligence. Focuses the analysis of emotional intelligence